

МЕНЕДЖЕР ОСВІТИ: ХАРАКТЕРИСТИКА УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Н.В. МУКАН, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та соціального управління, *Національний університет «Львівська політехніка»*

e-mail: nataliya.v.mukan@lpnu.ua

М.В. ГАВРИЛЮК, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов *Національний університет «Львівська політехніка»*

e-mail: mhavrilyuk@gmail.com

І.Г. ІВАСИК, магістр кафедри педагогіки та соціального управління *Національний університет «Львівська політехніка»*

e-mail: ivetka25ivetka@gmail.com

Анотація. У статті представлено характеристику управлінської компетентності менеджера освіти. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює різноманітні аспекти проблеми дослідження, зокрема теоретичні засади компетентнісної парадигми в освіті, проблеми формування професійної компетентності, управлінської компетентності керівних кадрів, методичні основи формування професійної компетентності керівника освітнього закладу. Представлено методи, використані у дослідженні (аналіз і синтез, індукція та дедукція, логічний метод, метод систематизації та узагальнення). Виявлено особливості управлінської компетентності сучасного менеджера освіти, що охоплюють знання, вміння і навички, психологічні характеристики, особистісні якості, здатність вирішувати тактичні і стратегічні професійні завдання, прогнозувати розвиток освітньої установи. Визначено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: менеджер освіти, управління, компетентність, освітній заклад.

Актуальність (Introduction). Сучасні реформаційні процеси в освіті, зокрема у професійній, зумовлюють необхідність пошуку шляхів та засобів удосконалення управлінської компетентності менеджера, що здійснює управлінські функції в освітній галузі. Діяльність, вибудована на позитивних мотивах управлінської компетентності керівника освітнього закладу, уміннях створювати позитивний імідж освітньої установи, уявленнях про концепції стратегічного управління, які відображають цілепокладання, наукові гіпотези, рефлексію, може стати ефективним засобом успішної діяльності менеджера освіти. Тому сформована у керівника закладу освіти управлінська компетентність дозволить йому орієнтуватися в постійно мінливих умовах, планувати й організовувати власну діяльність для забезпечення конкурентоспроможності освітньої установи.

Проблема підготовки менеджера освіти, зокрема формування його управлінської компетентності набуває особливого значення на початку ХХІ століття, що відображено у сучасній нормативно-правовій базі освітньої системи. Сучасні законодавчі і нормативні документи вказують на необхідність пошуку нових освітніх технологій, форм організації навчання й активних методів його забезпечення. У законодавчих документах про освіту (Закон України «Про освіту», Закон України «Про професійно-технічну освіту», Закон України «Про вищу освіту» та ін.) значна увага приділяється саме керівнику освітнього закладу, його ролі у забезпеченні ефективності функціонування закладу освіти.

Однією з проблем у реформуванні освіти є недостатня підготовленість менеджерів освіти до комплексного розв'язання нових завдань, забезпечення скоординованості діяльності усіх підрозділів та працівників.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Теоретичні засади компетентнісної парадигми в освіті відображені в наукових працях Е. Зеєра, І. Зимної, І. Зязюна, В. Кременя, А. Хуторського та ін. Проблеми формування професійної компетентності висвітлені в наукових напрацюваннях Н. Кузьміної, А. Маркової, Н. Ничкало, Дж. Равена, В. Ягупова та ін. Дослідженню управлінської компетентності керівних кадрів присвячені наукові розвідки Г. Єльникової,

Ю. Конаржевського, В. Лазарева, В. Лугового та ін. Методичні основи формування професійної компетентності керівника освітнього закладу в умовах освітнього процесу вищої школи досліджували Л. Литвин, Л. Гаєвська, М. Малькова, М. Каминіна, Т. Мельніченко, Т. Сорочан, В. Маслов, В. Мельник, В. Ортинський, Н. Мойсеюк, І. Місяченко, Н. Волкова, Д. Ахметова та Л. Гурье, А. Вербицкий та ін.

Загальновідомо, що якість освіти залежить від багатьох чинників, серед яких і якість організації роботи, управління освітнім закладом та його структурними підрозділами, що залежить від управлінської компетентності керівника.

Мета (Purpose). Беручи до уваги актуальність зазначеної проблеми, нами визначено мету: висвітлити результати дослідження специфіки управлінської компетентності сучасного менеджера освіти. Відповідно до мети дослідження, визначено такі завдання: 1) виконати аналіз науково-педагогічної літератури, що висвітлює різноманітні аспекти проблеми дослідження; 2) виявити особливості управлінської компетентності сучасного менеджера освіти.

Методи (Methods): аналіз і синтез для вивчення педагогічних теорій, концепцій і принципів, покладених в основу діяльності менеджера освіти; індукція та дедукція для виявлення специфіки управлінської компетентності менеджера освіти; логічний метод для виявлення специфіки створення сукупності понять та суджень в галузі управління освітнім закладом; метод систематизації та узагальнення – для формулювання суджень і висновків.

Результати (Results). На початку ХХІ століття людині відводиться унікальна роль. Саме від розвитку кожної окремої людини залежить економічний, соціальний, політичний, культурний розвиток суспільства загалом. ЮНЕСКО пропонує перейти від класичного поняття «людські ресурси» до концепції «компетентності людини», яка передбачає всебічне врахування її інтересів, зокрема оволодіння професійною компетентністю; знаннями; вміннями; навичками, необхідними для охорони та збереження здоров'я, розвитку культури, захисту навколишнього середовища, конкурентоспроможності на ринку праці [1].

Незаперечним є твердження про те, що для забезпечення ефективного управління персоналом організації необхідною умовою є наявність висококваліфікованих управлінців. Для практичної реалізації цього завдання важливим є пошук, розвиток й ефективне використання менеджерів [2], які стратегічно мислять, володіють вміннями і навичками прогнозування змін, що характерні розвитку ринку праці, компетентністю ефективного управління в сучасних реаліях мінливого зовнішнього середовища.

Управління – це специфічний вид діяльності, що здійснюється в усіх сферах життєдіяльності суспільства, а його своєрідною ознакою є колективний характер праці. Очевидно, що в умовах інтеграції освіти України у світовий освітній простір актуальності набуває питання вдосконалення освітніх програм, орієнтованих на підготовку компетентного і конкурентоспроможного менеджера освіти. Професійна компетентність сучасного фахівця передбачає: знання теоретичних основ, засобів і методів виконання професійних завдань; вміння аналізувати, прогнозувати свою діяльність та самостійно обирати засоби і способи дії в певних конкретних ситуаціях; здатність до саморозвитку та самореалізації опанування сучасних наукових досягнень та їх впровадження; позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності [3].

Сучасний освітній заклад переживає істотні зміни, які стосуються, передусім, змісту освіти, гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу. На жаль, ці зміни мінімально торкнулися процесу управління освітнім процесом. Управління розвитком повинно забезпечувати збільшення потенційних можливостей освітнього закладу за рахунок запровадження змін. Управління діяльністю освітнього закладу орієнтоване на сьогоденні потреби, а управління розвитком – на майбутні [4].

Розвиток сучасного освітнього закладу можливий за умов забезпечення високого рівня професійної компетентності його керівника, оволодіння менеджерськими компетентностями та неперервної самоосвіти, яка ґрунтується на системному, ситуаційному, компетентнісному, інноваційному підходах та принципах андрагогіки, інноватики, варіативності, неперервності, гуманізації, демократизації, регіональності та інформаційності [5, с. 186, 190].

Аналізуючи специфіку діяльності сучасних менеджерів освіти, Л. Троєльнікова визначає три системотвірні та взаємопов'язані компоненти концептуальної моделі керівника, серед яких

«перший – орієнтований на ефективний розвиток професіоналізму особистості; другий – на розвиток професіоналізму діяльності; третій – професіоналізму самовдосконалення» [6, с. 45 – 46].

Розглядаючи особливості модернізації підготовки фахівців на основі компетентнісного підходу, Ю. Сухарніков зазначає, що застосування цього підходу сприяє не тільки збільшенню обсягу знань студентів, а й формуванню системи умінь, навичок та досвіду, які необхідні випускнику для продуктивної професійної діяльності [7].

Отже, висновуємо, що менеджер освіти – це фахівець, який реалізує планування, організацію та функціонування освітнього закладу, спрямовані на забезпечення його життєдіяльності, подальший розвиток як окремих працівників, так і організації в цілому. В основу його діяльності покладено комплексне поєднання принципів демократизму, людиноцентризму, гуманізації та ринкових механізмів, що забезпечують конкурентоспроможність освітньої установи на ринку освітніх послуг, відповідність якості надаваних послуг потребам цього ринку, запитам суспільства та інтересам споживачів.

Управлінська компетентність менеджера освіти охоплює знання, вміння і навички, професійні цінності та ставлення, що необхідні для формування та забезпечення ефективного функціонування організаційно-управлінських структур відповідно до програмних цілей організації на засадах корпоративної культури та професійної етики. У цьому контексті вагомим завданням менеджера освіти є організація діяльності освітнього закладу, в основу якої покладено взаємоповагу, позитивну мотивацію, а моніторинг та контроль за ефективністю управлінських рішень сприймаються як чинники, що сприяють підвищенню рівня якості освітніх послуг; фактори, що уможливлюють виявлення недоліків з метою внесення коректив та запровадження змін.

Окрім знань із менеджменту освіти, сучасному менеджеру потрібні знання з маркетингу, що дозволяють вивчити специфіку ринку освітніх послуг, потреб суспільства, запитів роботодавців щодо підготовленості кваліфікованого спеціаліста, переваг та недоліків, які притаманні власній діяльності та діяльності інших закладів освіти. Такий аналіз надає можливість для прогнозування подальшого розвитку освітнього закладу, створення його позитивного іміджу, який формують високий рівень професійної освіти педагогічних працівників, застосування інноваційних підходів в освітній, науковій, громадській, міжнародній діяльності, відповідність програмних результатів навчання потребам економіки країни.

З метою забезпечення конкурентоспроможності освітнього закладу на ринку освітніх послуг, важливим є застосування принципу інноваційності в управлінні. Принцип інноваційності в управлінській діяльності менеджера освіти передбачає стимулювання, розвиток та підтримку творчих та інноваційних ідей підлеглих; прогнозування результативності інноваційної діяльності; організацію запровадження змін у діяльності з метою реалізації інновацій; планування та організацію процесу інноваційної діяльності; інформаційне та матеріальне забезпечення інноваційної діяльності тощо.

Сьогодні менеджер освіти повинен уміти кваліфіковано аналізувати управлінську діяльність, визначати перспективи розвитку закладу, передбачати стратегію її подальшого розвитку відповідно до його місії. Він має цілеспрямовано впливати на свою команду та вміти об'єднувати спільні зусилля колективу для досягнення визначеної мети і завдань. Це не просто ускладнення того функціоналу, який завжди був покладений на керівника освітнього закладу. Це обов'язкові вимоги сучасності до професіоналізму менеджера освіти. Це ті особливі вміння і навички, знання, моральні та психологічні якості, що складають управлінську компетентність керівника освітнього закладу і мають бути притаманні менеджеру освіти, фахівцю-управлінцю [8].

Тобто, управлінська діяльність сучасного менеджера освіти може реалізуватися тільки на основі постійного особистісного та професійного розвитку.

Висновки і перспективи (Discussion). Отже, управлінська компетентність менеджера освіти – це інтегрована характеристика фахівця, що передбачає наявність комплексу знань, умінь і навичок, особистісних та професійних якостей, психологічних характеристик, що детермінують здатність управлінця вирішувати тактичні і стратегічні професійні завдання, прогнозувати розвиток

освітньої установи на основі використання потенціалу кожного працівника зокрема та організації в цілому.

Виконане дослідження не вичерпує усіх аспектів актуалізованої проблеми. До напрямів подальшого студіювання різноманітних аспектів управлінської компетентності менеджерів освіти належать структурування її компонентів, а також умов їх формування у системі неперервної професійної освіти.

Список використаних джерел

1. Полякова Г. К. Інновації в управлінні ЗНЗ. URL: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/index.php?option=com_smf&Itemid=99999999&topic=44.5;wap2. (дата звернення: 02.08.2018).
2. Cooke F. L. *HRM, Work and Employment in China*. The USA: New York, Routledge, the Taylor & Francis Group, 2005. 237 p.
3. Войтович О. П. Теоретичні і методичні засади формування технологічної компетентності майбутніх екологів у процесі фахової підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04, 13.00.02 / Нац. пед. універ. ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2018. 457 с.
4. Сорочан, Т. М. (2005). Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Луганський нац. пед. універ. ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2005. 39 с.
5. Луценко А. В. Сучасні підходи до підвищення кваліфікації керівників закладу загальної середньої освіти. *Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України*: збірник матеріалів всеукр. круглого столу (Київ, 17 квіт. 2018 р.). Київ: КНУБА, 2018. 186–191.
6. Троєльнікова Л. О. Сучасний стан менеджменту професійної діяльності керівних кадрів. URL: http://www.knukim.edu.ua/articles_troyelnikova.htm. (дата звернення: 14.08.2018).
7. Сухарніков Ю. В. Сутнісні розбіжності «діяльнісного» і «компетентнісного» підходів до стандартизації освіти України у контексті Болонських рекомендацій. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 32–42.
8. Кравченко Г. Ю. *Розвиток управлінської компетентності кадрового резерву керівника загальноосвітнього навчального закладу в умовах післядипломної педагогічної освіти*. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. 2011. Вип. 14. С. 230–235.

References

1. Polyakova, H. K. Інновації в управлінні ЗНЗ [Innovation in the management of *comprehensive educational institution*]. Available at: http://edu-post-diploma.kharkov.ua/index.php?option=com_smf&Itemid=99999999&topic=44.5;wap2. (дата звернення: 02.08.2018).
2. Cooke, F. L. (2005). *HRM, Work and Employment in China*. The USA: New York, Routledge, the Taylor & Francis Group, 237.
3. Voitovych, O. P. (2018). Teoretychni i metodychni zasady formuvannia tekhnologichnoi kompetentnosti maibutnix ekologiv u procesi profesiinoi pidhotovky [Theoretical and methodical principles of future ecologists technological competence formation in the process of professional training]. Kyiv, 457.
4. Sorochan, T. M. (2005). Rozvytok profesionalizmu upravlinskoj diyalnosti kerivbykiv zahalnoosvitnix navchalnykh zakladiv u systemi pisladiplomnoi jsivity [The Development of professionalism of managerial activity of the heads of *comprehensive educational institutions* in the system of postgraduate pedagogical education]. Luhansk National Pedagogical University named after Taras Shevchenko. Luhansk, 39.
5. Lutsenko, A. V. (2018). Suchasni pidkhody do pidvyshhennja kvalifikaciji kerivnykiv zakladu zaghaljnoji serednjoji osvity [Modern approaches to the improvement of the qualification upgrading of the heads of *comprehensive educational institutions*]. Actual Problems of the Educational Process in the Context of Ukraine's European Choice: materials of the all-Ukrainian round table. Kyiv (Ukraine), 186–191.

6. Троєльнікова, Л. О. Suchasnyj stan menedzhmentu profesijnoi dijalnosti kerivnykh kadriv [The current state of professional activity management of managerial personnel]. Available at: http://www.knukim.edu.ua/articles_troyelnikova.htm
7. Sukharnikov, Yu.V. (2009). Sutnisni rozbizhnosti «dijalnisnogho» i «kompetentnisnogho» pidkhodiv do standartyzacii osvity Ukrainy u konteksti Bolonskykh rekomendacij [Essential differences between "activity" and "competent" approaches to the standardization of Ukraine's education in the context of the Bologna Recommendations]. Pedagogy and Psychology, 2, 32–42.
8. Kravchenko H. Yu. (2011). Rozvytok upravlinsjkoji kompetentnosti kadrovogho rezervu kerivnyka zagaljnoosvitnjogho navchalnogho zakladu v umovakh pisljadyplomnoi pedagogichnoji osvity [The development of managerial competence of the personnel reserve of the head of a comprehensive educational institution in postgraduate pedagogical education]. Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. Series 16: The Creative Personality of a Teacher: The Problems of Theory and Practice, 14, 230–235.

МЕНЕДЖЕР ОБРАЗОВАНИЯ: ХАРАКТЕРИСТИКА УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Н. В. Мукан, М. В. Гаврилюк, И. Г. Ивасык

Аннотация. В статье представлена характеристика управленческой компетентности менеджера образования. Проанализирована научно-педагогическая литература, которая отображает разные аспекты проблемы исследования, в частности теоретические основы компетентностной парадигмы в образовании, проблемы формирования профессиональной компетентности, управленческой компетентности руководящих кадров, методические основы формирования профессиональной компетентности руководителя образовательного учреждения. Представлены методы, использованные в исследовании (анализ и синтез, индукция и дедукция, логический метод, метод систематизации и обобщения). Выявлены особенности управленческой компетентности современного менеджера образования, которые охватывают знания, умения и навыки, психологические характеристики, личностные качества, способность решать тактические и стратегические профессиональные задания, прогнозировать развитие образовательного учреждения. Определены перспективы дальнейших исследований.

Ключевые слова: менеджер образования, управление, компетентность, образовательное учреждение.

EDUCATIONAL MANAGER: THE CHARACTERISTICS OF MANAGERIAL COMPETENCE

N. V. Mukan, M. V. Havryliuk, I. H. Ivasyk

Abstract. In the article the characteristics of managerial competence of an educational manager has been presented. The analysis of scientific and pedagogical literature, which highlights different aspects of the problem under research, especially the theoretical framework of competence paradigm in education, the problems of professional competence development and managerial competence of administrative staff, the methodic framework of educational manager's professional competence development, has been conducted. The research methods (analysis and synthesis, induction and deduction, logical method, systematization and generalisation) have been presented. The peculiarities of a modern manager's managerial competence (knowledge and skills, psychological characteristics, personal traits, ability to fulfill tactic and strategic professional tasks, to forecast educational establishment development) have been determined. The prospect of further research have been outlined.

Keywords: educational manager, management, competence, educational establishment.